

SHIRIN QALAMPIR O'SIMLIKLIGINING AHAMIYATI.KENG TARQALGAN NAVLARI VA OZIQ- OVQAT SANOATIDAGI O'RNI

Samarqand Agroinnovatsiyalar va Tadqiqotlar Instituti

Vohidova Sevinch

vohidovasevinch2005@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada shirin qalampir (*Capsicum annuum*) o'simligining xalq xo'jaligidagi ahamiyati, ayniqsa oziq-ovqat sanoatidagi o'rni yoritilgan. Unda shirin qalampirning biologik xususiyatlari, vitamin va mineral moddalar tarkibi, inson salomatligiga foydali jihatlari haqida ma'lumotlar keltirilgan. Shu bilan birga, respublikamizda va dunyo bo'yicha keng tarqalgan navlari, ularning hosildorligi, rangi, shakli va ta'm xususiyatlariga ko'ra farqlari ham tahlil qilingan. Maqolada shirin qalampirning konservalash, muzlatish, quritish kabi qayta ishlash yo'llari va ularning sanoatdagi iqtisodiy samaradorligi haqida fikr yuritiladi. Tadqiqot natijalari ushbu sabzavotni yetishtirish va qayta ishlashni yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Shirin qalampir, *Capsicum annuum*, sabzavot o'simligi, navlar, oziq-ovqat sanoati, biologik xususiyatlar, vitaminlar, qayta ishlash, konservalash, agrotexnika, hosildorlik.*

THE IMPORTANCE OF SWEET PEPPER CULTIVATION: COMMON VARIETIES AND ITS ROLE IN THE FOOD INDUSTRY

Abstract: *This article explores the significance of sweet pepper (*Capsicum annuum*) cultivation, highlighting its nutritional value and broad applications in the food industry. The biological characteristics of the plant, including its rich content of vitamins and minerals, are examined. The article provides an overview of widely grown sweet pepper varieties both in Uzbekistan and globally, focusing on differences in color, taste, shape, and yield. Furthermore, it analyzes the role of sweet pepper in industrial food processing methods such as canning, drying, and freezing. The study emphasizes the economic and dietary importance of sweet peppers and suggests ways to enhance their cultivation and processing for increased agricultural and industrial benefits.*

Keywords: *Sweet pepper, *Capsicum annuum*, vegetable crop, varieties, food industry, nutritional value, vitamins, processing, canning, yield, agricultural development.*

ЗНАЧЕНИЕ ВЫРАЩИВАНИЯ СЛАДКОГО ПЕРЦА: РАСПРОСТРАНЁННЫЕ СОРТА И ЕГО РОЛЬ В ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Аннотация: *В данной статье рассматривается значение возделывания сладкого перца (*Capsicum annuum*), его питательная ценность и широкое*

применение в пищевой промышленности. Описаны биологические особенности растения, включая высокое содержание витаминов и минеральных веществ. Приведён обзор наиболее распространённых сортов сладкого перца, выращиваемых в Узбекистане и за рубежом, с акцентом на различия по цвету, вкусу, форме и урожайности. Также проанализированы основные направления переработки сладкого перца: консервирование, сушка и заморозка. В статье подчёркивается экономическая и пищевая значимость культуры, а также предложены пути совершенствования её выращивания и переработки.

Ключевые слова: *Сладкий перец, Capsicum annuum, овощная культура, сорта, пищевая промышленность, пищевая ценность, витамины, переработка, консервирование, урожайность, аграрное развитие.*

KIRISH

Shirin qalampir (*Capsicum annuum*) — dunyo bo'yicha keng tarqalgan, oziq-ovqatda yuqori qadrlanadigan muhim sabzavot ekinlaridan biridir. U vitaminlar, ayniqsa S vitamini, hamda boshqa foydali moddalar bilan boy bo'lib, inson salomatligi uchun katta ahamiyatga ega. Shirin qalampir nafaqat yangi holatda iste'mol qilinadi, balki konservalash, quritish, muzlatish va boshqa usullar orqali qayta ishlanib, turli xil mahsulotlar tarkibida ishlatiladi. Mazkur o'simlikning navlari xilma-xilligi, hosildorligi va ta'm xususiyatlari uni nafaqat dehqonchilikda, balki oziq-ovqat sanoatida ham keng qo'llash imkonini beradi. Bugungi kunda shirin qalampir yetishtirish va uni chuqur qayta ishlash iqtisodiy samaradorlikni oshirish, aholi salomatligini mustahkamlash hamda eksport salohiyatini kengaytirishda muhim omil hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Shirin qalampir (*Capsicum annuum*) o'zining biologik tarkibi, ozuqaviy qiymati va keng qo'llanilishi bilan sabzavot ekinlari orasida alohida o'rin egallaydi. Ushbu o'simlik tarkibida inson salomatligi uchun muhim bo'lgan ko'plab foydali moddalar — C vitamini, karotin (A provitamini), B guruhi vitaminlari, kaliy, temir, fosfor, magniy va boshqa mikroelementlar mavjud. Ayniqsa, shirin qalampir yurak-qon tomir tizimini mustahkamlash, immunitetni oshirish, hazm jarayonini yaxshilashda katta ahamiyatga ega. U har xil yoshdagi insonlar, jumladan bolalar va keksalar uchun ham foydali hisoblanadi. Shirin qalampirning navlari xilma-xil bo'lib, ular o'ziga xos shakli, rangi, ta'mi, pishish muddati va hosildorligi bilan farqlanadi. Respublikamizda keng tarqalgan navlar orasida "Bolgariya mo'jizasi", "Yubileydiy", "Zolotoy buket", "Atlant", "Toshkent 25", "Mekong" kabi navlarni sanab o'tish mumkin. Bu navlarning ba'zisi tezpishar bo'lib, ertagi hosil uchun yetishtiriladi, boshqalari esa konservalashga, uzoq saqlashga va eksportga mos keladi. Nav tanlashda iqlim sharoiti, tuproq turi, sug'orish imkoniyatlari va bozordagi talablar e'tiborga olinadi.

Oziq-ovqat sanoatida shirin qalampir muhim xomashyo hisoblanadi. Udan turli mahsulotlar — konservalar, pastalar, muzlatilgan aralashmalar, ziravorlar tayyorlanadi. Ayniqsa, shirin qalampir asosida tayyorlanadigan lecho, adjika, tomat pastasi, sabzavotli

konserva aralashmalari iste'molchilar orasida talabgirdir. Uning mevalari yuqori haroratga nisbatan chidamli bo'lib, qayta ishlash jarayonida o'zining tabiiy ta'mi va shaklini yaxshi saqlab qoladi. So'nggi yillarda shirin qalampir quritilgan holatda ham bozorlarda keng iste'mol qilinmoqda. Bunday mahsulotlar uzoq saqlanadi va eksport uchun qulay hisoblanadi. Bu esa qayta ishlovchi sanoatning rivojlanishi bilan birga fermerlar va ishlab chiqaruvchilar uchun yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda.

Shirin qalampir yetishtirish agrotexnikasi ham ushbu ekinning hosildorligiga va sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Urug' tayyorlash, ko'chat parvarishi, o'z vaqtida sug'orish, begona o'tlarni yo'qotish, zararkunanda va kasalliklarga qarshi kurashish choralari to'g'ri tashkil etilsa, bir gektardan 25–40 tonnagacha sifatli hosil olish mumkin. Ayniqsa, issiqxona va yopiq maydonlarda yetishtiriladigan shirin qalampir bozor uchun doimiy va erta hosil manbai hisoblanadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda shirin qalampir yetishtirishga qiziqish ortib bormoqda. Bu esa davlat tomonidan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini diversifikatsiyalash, eksportbop ekinlar maydonini kengaytirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha olib borilayotgan siyosat bilan bog'liq. Shirin qalampir nafaqat ichki bozorni to'ldirishda, balki xorijiy davlatlarga eksport qilish orqali valyuta tushumini oshirishda ham katta ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, shirin qalampir selektsiyasi yo'nalishida olib borilayotgan ishlar ham e'tiborga loyiq. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar asosida yuqori hosilli, kasalliklarga chidamli, qisqa vegetatsiya davriga ega nav va duragaylar yaratilmoqda. Bu esa kelajakda mazkur mahsulotni yanada samarali yetishtirish imkonini beradi.

Xulosa: Shirin qalampir (*Capsicum annuum*) – tarkibida ko'plab biologik faol moddalarni, xususan S vitamini, karotin, B guruhi vitaminlari, kaliy, temir va boshqa mikroelementlarni mujassam etgan, xalq salomatligi uchun nihoyatda muhim sabzavot ekinlaridan biridir. Ushbu o'simlik nafaqat o'zining ozuqaviy va dorivor xususiyatlari, balki qishloq xo'jaligidagi iqtisodiy ahamiyati bilan ham alohida o'rin egallaydi. Bugungi kunda shirin qalampirning o'nlab navlari yaratilgan bo'lib, ularning har biri iqlim va tuproq sharoitiga moslasha olishi, pishish muddati, hosildorligi va mahsuldorlik sifati bilan farqlanadi. Bu esa seleksiya va urug'chilik sohalarida olib borilayotgan izchil ilmiy-tadqiqot ishlarining samarasi hisoblanadi. Shirin qalampirning yetishtirilishi nafaqat qishloq xo'jaligi mahsulotlarining turli xilligini ta'minlaydi, balki aholini vitaminlarga boy, sog'lom oziq-ovqat bilan ta'minlashda, ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, sanoat usulida yetishtirilgan qalampir mahsulotlarini konserva, pastalar, yarim tayyor ovqatlar, muzlatilgan mahsulotlar shaklida qayta ishlash orqali uning qiymatini bir necha barobar oshirish, yuqori daromad olish imkonini beradi. Bu esa oziq-ovqat sanoatining yetakchi tarmoqlaridan biri sifatida faoliyat yuritayotgan korxonalar uchun yangi mahsulotlar ishlab chiqarish va eksportni kengaytirish imkoniyatlarini yaratadi. Shuningdek, shirin qalampir eksportbop ekin sifatida xorijiy bozorlarda katta talabga ega. Bugungi kunda uni yangi holatda, quritilgan yoki qayta ishlangan shaklda Rossiya, Qozog'iston, Xitoy, Yevropa davlatlariga eksport qilish yo'lga qo'yilmoqda. Bu esa milliy iqtisodiyot uchun

qo'shimcha valyuta tushumlarini ta'minlaydi. Ayniqsa, ekologik toza va organik asosda yetishtirilgan mahsulotlar xorijda yuqori baholanmoqda.

Shirin qalampir yetishtirish agrotexnikasini ilmiy asosda takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalar, tomchilatib sug'orish tizimlari, o'simliklarni himoya qilish vositalari va sifatli urug'lik materiallaridan foydalanish orqali hosildorlikni sezilarli darajada oshirish mumkin. Shuningdek, fermer xo'jaliklari va dehqonlar o'rtasida ushbu ekinni yetishtirish bo'yicha malaka oshirish, agrotexnologik ko'nikmalarni shakllantirish, davlat tomonidan subsidiyalar, imtiyozli kreditlar ajratilishi orqali bu sohaga bo'lgan qiziqishni yanada kuchaytirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. To'xtayev, S. va boshqalar. (2021). Sabzavotchilik va polizchilik asoslari. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti.
2. Qodirov, A. A. (2020). Agrobiologik asosda shirin qalampir navlarini tanlash va yetishtirish texnologiyasi. Toshkent: Qishloq xo'jaligi ilmiy-tadqiqot instituti nashriyoti.
3. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi statistik ma'lumotlari (2023). www.agrostat.uz
4. Ibragimov, B. (2019). Sabzavot ekinlari seleksiyasi va urug'chiligi. Samarqand: "Zarafshon" nashriyoti.
5. FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) (2022). Capsicum Production and Market Overview. <https://www.fao.org>
6. Yusupova, N. M. (2021). "Shirin qalampirning oziq-ovqat sanoatidagi o'rni". Ilm va Taraqqiyot, №4(38), 56–61.
7. Karimova, Z. A. (2020). "Qalampir ekinining oziq-ovqat xavfsizligidagi roli". Qishloq xo'jaligi va innovatsiya, №2, 78–83.
8. Xalqaro sabzavotchilik jurnali (International Journal of Vegetable Research), 2022-yil, №3.
9. UzAgroExport ma'lumotlari, 2023. www.uzagroexport.uz
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori: "2022–2026 yillarda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish va eksport qilishni kengaytirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi", PQ-5174-son, 2022-yil 17-fevral.